

Joanna Olenderek*

NOWE OBLCZE DETALU ARCHITEKTONICZNEGO NA PRZYKŁADZIE NEOMODERNIZMU WIEDENSKIEGO

W latach 2009–2011 firma Palmers AG wzniosła w ramach najważniejszej ulicy handlowej Wiednia, tj. Mariahilfer Str., nowy budynek biurowo-komercyjny stanowiący znakomity przykład nowoczesnej architektury wielkomiejskiej. Neomodernizm w jego wydaniu stosuje prostotę będącą środkiem wyrazu współczesności, co więcej można go zaliczyć do kierunku twórczego określanego mianem nowego rygoryzmu.

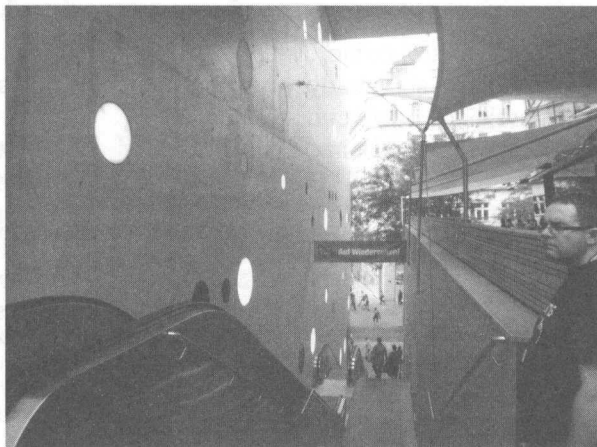
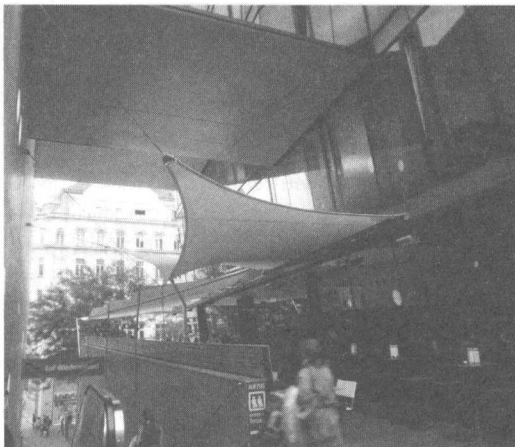
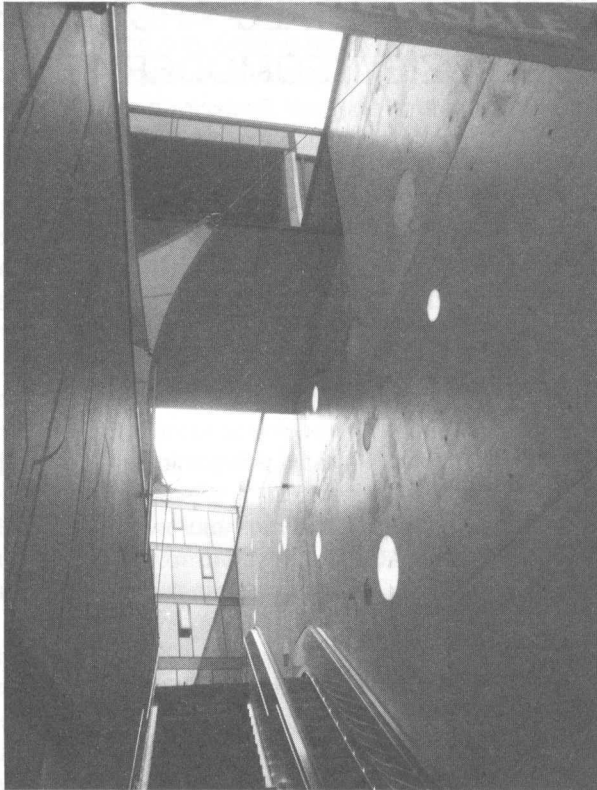
Słowa kluczowe: neomodernizm, rygoryzm, ornament, Wiedeń

W latach 2009–2011 firma Palmers AG wzniosła w ramach najważniejszej ulicy handlowej Wiednia, tj. Mariahilfer Str., nowy ambitny budynek biurowo-komercyjny, stanowiący znakomity przykład nowoczesnej architektury wielkomiejskiej atrakcyjnej dla metropolitalnych spacerowiczów. Obiekt powstał według projektu wyłonionego w wyniku konkursu w 2004 r. a sporządzonego w Pracowni Henke i Schreieck Architekci. Projektowa dokumentacja realizacyjna poprzedzona była dwuletnimi pracami studialnymi dotyczącymi sprecyzowania nowych kategorii estetycznych zapewniających miejską elegancję i inteligentny zrelaksowany nastrój odbiorcy tej nowoczesnej architektury wpisującej się w tradycyjne otoczenie. W skład zespołu projektowego wchodził m.in.: Wolfgang Malzer, Francesca Bocohimi, Balaz Kondus Ingeborg Kumpfmüller, Kunst und Bau „Lichtwand”, Barbara Höller Bar-Restaurant Wein & Co. Material i autorka ujmującej koncepcji kolorystycznej Ursula Aichwalder. Twórcom udało się nadać wyjątkową wartość trudnemu miejscu lokalizacji typowemu dla

tego rejonu Wiednia w postaci wąskiej na 18 m, a głębokiej na 65m działki. Zastosowano typowy schemat w postaci wyższego budynku frontowego, tylnego dziedzińca – patio doświetlającego wnętrze i zapewniono użytkownikom tylnych pomieszczeń wzrokową relację z frontową przestrzenią ulicy. W ramach parteru i pierwszego piętra zaaranżowano maksymalną powierzchnię handlową, a powyżej i w głębi budynku zagospodarowano powierzchnie biurowe wzbogacone o punkty gastronomiczne dostępne z wewnętrznych galerii i tarasów. Powierzchnia brutto budynku wynosi 8400 m² a jego kubatura 31230 m³. Nieodłączną częścią miejskiego stylu jest skóra budynku w postaci szklanej fasady i przezroczowych ścian wewnętrznych zapewniających przenikanie przestrzeni wewnętrznych z zewnętrzną. W sposób artystyczny wprowadzono oprawy oświetleniowe, również interesująca jest kolorystyka wnętrza. Na szczególną uwagę zasługuje żelbetowa ściana ogniowa zaprojektowana przez Barbarę Holler z artystycznym użyciem ekspresyjnego działania sztuki światła (rytmicznie

* Olenderek Joanna, dr hab. inż. arch. prof. P. Ł., Politechnika Łódzka, Wydział Budownictwa, Architektury i Inżynierii środowiska, Instytut Architektury i Urbanistyki.

Budynek komercyjno-biurowy przy Mariahilfer Str. 36 w Wiedniu
Commercial-office building on Mariahilfer Str. 36 in Vienna

rozmieszczone punkty świetlne). Poprzez innowacyjne ukształtowanie głębokiego, miejskiego bloku wieżeńskiego umieszczonego w tradycyjnym kontekście zabudowy nawet biura w tylnym skrzydle budynku zostały wizualnie połączone z ulicą. Zindywidualizowany kształt budynku zapewniają tzw. zyg-zak plany i skośne ściany umożliwiające przenikanie światła oraz galeriowo-tarasową obsługę wnętrza budynku. Na niepowtarzalny wyraz detalu architektonicznego wpływ ma również różnorodny kolor i faktura okładzin ściennych i podłogowych. Omówione zasady rządzące kompozycją obiektu w odniesieniu zarówno do bryły, struktury programowo-funkcjonalnej jak i elewacji wskazują na jego przynależność do nurtu neomodernistycznego. Neomodernizm w jego wydaniu stosuje prostotę będącą środkiem wyrazu współczesności, co więcej można go zaliczyć do kierunku twórczego określanego mianem nowego rygorystu, bowiem wywiera wrażenie niezwykle nowoczesnego poprzez różnego rodzaju iluminacje świetlne czy duże przeszklenia ścienne. Celem założenia było przełamanie hermetycznego charakteru ulicy tak, aby dla użytkowników tylnych fragmentów działki zapewnić połączenie z ulicą. Poza układem funkcjonalnym budynku dokonano tego dzięki umiejętnemu zastosowaniu detalu tak, aby budynek był odbierany na całej głębokości równie przychylnie przez „ulicznego” widza. Niekonwencjonalne ujęcie elewacji frontowej i wciągnięcie widza do wnętrza dzięki łatwo dostępnej komunikacji pionowej dało możliwość skompensowania ewentualnych strat wynikłych z rezygnacji z części elewacji frontowej. Ponownie zaowocował delikatny detal działania oświetleniem, które daje możliwość realizacji pomieszczeń handlowych również poza parterem na zwykle niechętnie odwiedzanych przez klientów pięterach budynku. Po dotarciu na kondygnacje wyższe uzyskujemy wspaniałą wartość w postaci tarasu centralnie umieszczonego i osłoniętego elewacją frontową dającego bardzo pozytywne

wrażenia z powodu realizacji ściany z betonu architektonicznego wraz z umieszczonymi tam w formie detalu kolistymi formami oświetlenia. Umieszczenie tej przestrzeni szczególnie nadającej się do spokojnego relaksu, spotkań towarzyskich i wykorzystywania jako tzw. butik-caffe jest niezmiernie istotne dla należącego ze względów ekonomicznych funkcjonowania i opłacalności projektu. Tutaj spotkały się oczekiwania inwestora i możliwość realizacji dzieła artystycznego przez użycie bardzo oszczędnego w formie a szczególnie wysmakowanego, detalu charakterystycznego dla realizacji neomodernistycznych. Układ urbanistyczny założenia przestrzennego powiązany z ideą tarasu wraz z oszczędnym detałem i swego rodzaju kanionem stworzonym ze ścian przeciwpożarowych jest duchem projektu. Wielką kreatywną wartość stanowi prowadzenie korytarza przestrzennego, będącego formą nacięcia przestrzeni linii zabudowy, co daje poczucie kontaktu z przestrzenią publiczną odmiennie niż w tradycyjnych podwórkach kamienic. Detal, podobnie jak w części frontowej, jest wyjątkowo oszczędny podkreślając jedynie podział pięter. Jak zwykle przy tej tendencji oczywistym jest fakt ekspozowania, choć w tym przypadku bardzo dyskretnego, wartości nowych innowacyjnych technologii oszkleń czy rozumianych współcześnie ścian osłonowych. Jako detal działa również naturalna struktura betonu i szkła materiałów dających poczucie czystości i elegancji. Realizacja stanowi innowacyjne podejście do rozwiązań w klasycznym środowisku centrum Wiednia i jednocześnie pokazuje jak można z zachowaniem wielkiego umiaru poprzez delikatny detal: koloru, faktury czy artystycznie zaprojektowanych iluminatorów ze światłem stworzyć nową wartość w tak zglobalizowanym świecie architektury, jak nie należy bezkrytycznie podążać za „żurnalową” architekturą. Detal budynku uzupełniają autorsko zaprojektowane wnętrza, które dzięki przezroczowości struktury oddziałują formą mebli, kolorem ścian czy oświetleniem.

Projektowany obiekt z powodu kompletności autor-
skiej realizacji wszystkich elementów składowych sta-
nowi jednorodną wartość. Dzięki detalowi budynek
uzyskał absolutnie wyjątkowy, jedyny niepowtarzalny
kształt i zapewne pozostanie trwałą wartością w ki-
piącej aktywnym życiu przestrzeni ulicy handlowej
centrum stolicy Austrii. Wartością stanowiącą kon-
tynuację wciąż aktualnych krytycznych myśli jednej
z czołowych postaci architektury XX wieku – Adolfa
Loosa, który blisko 100 lat temu twierdził, że nowe
czasy wymagają nowych ludzi a swoje reformy oparł
na kilku istotnych przejrzystych zasadach:

1. Adolf Loos i zasada ekonomii – budynki należy
realizować przy minimalizacji wydatków, materia-
łu i przestrzeni.
2. Ornament jest marnowaniem siły roboczej, zdro-
wia, materiału i kapitału.
3. Klasyczny ornament odgrywa taką samą rolę jak
gramatyka w nauce pisania.
4. Ornament w służbie kobiet będzie żył na wieki.

„Powszechnie uważa się, że pierwszym mani-
festem radykalnego modernizmu był datowany na
1908, ogłoszony w roku 1910, a spopularyzowany
dopiero w latach dwudziestych przez Le Corbusiera
w wydawanym wraz z Ozefantem *L'Esprit Nouveau*
referat Adolfa Lossa *Ornament und Verbrechen*. W rze-
czywistości główne idee zawarte w tym manifestie nie

są oryginalnym wymysłem Loosa, lecz są streszcze-
niem wydanej w roku 1907 książki Hermana Muthes-
iusa *Kunstgewerbe und Architektur*. Książka ta była
ideologicznym fundamentem pod utworzony w tym
samym roku organizację skupiającą architektów,
projektantów sztuki użytkowej i przemysłowej – *Deu-
tscher Werkbund* (...).

Z tych tendencji zrodził się nurt odnowionego mo-
dernizmu, czyli neomodernizmu, którego pierwszymi
czystymi stylistycznie wersjami były obiekty, dla za-
kwalifikowania których ukuty został termin *High-Tech*.
Pod jednym wszakże względem neomodernizm od-
chodzi od modernistycznej aksjologii – jest bowiem
od początku nowym dekoracjonizmem, uzyskującym
efekty dekoracyjne przez rzeźbiarskie rozczłonkowa-
nie brył, ale także poprzez estetyzację elementów
konstrukcyjnych i instalacyjnych oraz szukanie efek-
tów estetycznych w stosowaniu zaawansowanych
technologicznie materiałów okładzinowych” [1].

A zatem budynek komercyjno-biurowy przy Ma-
riahilfer Str. 36 stanowi modelowy przykład nowo-
czesnego obiektu neomodernistycznego będącego
kluczowym przykładem współczesnej, kreatywnej
kontynuacji doktryny Adolfa Loosa. Doktryny, której
pierwotna istotna myśl zawarta w sentencji *Ornament
i zbrodnia* przeszła przeobrażenie w eseju z 1924 roku
w sentencję *Ornament i edukacja*.

PRZYPISY

[1] J. Tarnowski, *Transformacje estetyczne architektury i ur-
banistyki w XX wieku*, Gdańsk 2002, s. 6, 16.

BIBLIOGRAFIA

Architektur Aktuell, Nr 376/377, Wien 2011.
Kurrent F., *Texte zur Architektur*, Salzburg-München 2006.

Tutnikioyis P., *Adolf Loos*, New York 1994.
The homelessness of art, [w:] *Art Inquiry* V.XIII, Łódź 2011.

Joanna Olenderek*

THE NEW FACE OF ARCHITECTURAL DETAIL ON THE EXAMPLE OF VIENNA NEOMODERNISM

During the years 2009–2011 the Palmers AG company built a new office- commerce building on the most important Vienna shopping street, The Mariahilfer Str., which is an excellent example of modern urban architecture. Neomodernism, in this case, uses simplicity as a means of expressing modern times, which allows it to join the art trend, known as The New Rigour.

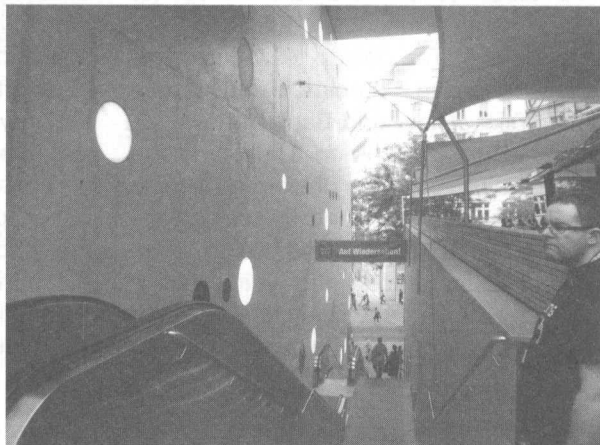
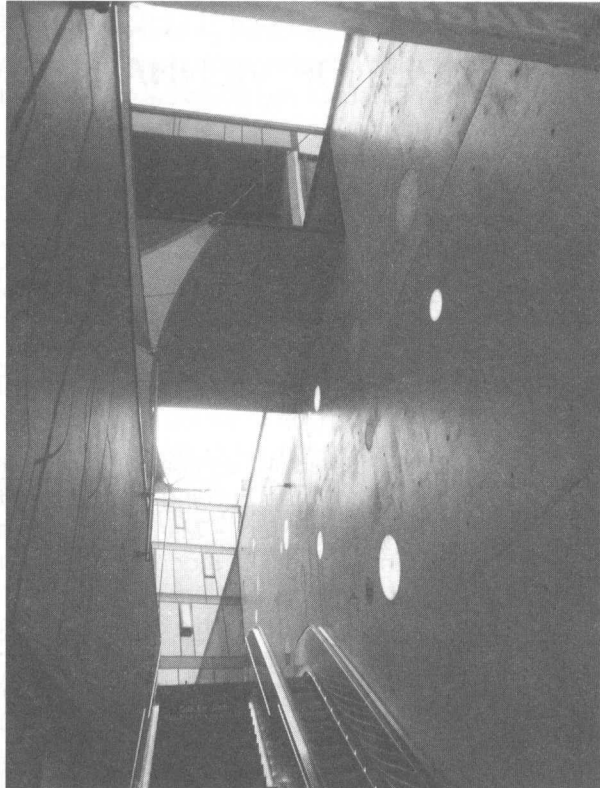
Keywords: neomodernizm, rigor, ornament, Vienna

In the years 2009–2011, the Palmers AG company raised a new ambitious office and trade building in Vienna's most important commercial street – Mariahilfer Str. It makes an excellent example of modern metropolitan architecture which attracts passers-by. This object came into being in accordance with a design from the Henke & Schreieck Architects studio selected at a competition in 2004. Its documentation was preceded by two years' studies concerning the specification of new esthetical categories which would guarantee urban elegance and relaxed ambience for a recipient of this modern architecture adjusted to its traditional surroundings. The design team included: Wolfgang Malzer, Francesca Bocchimi, Balaz Kondus Ingeborg Kumpfmüller, Kunst und Bau "Lichtwand", Barbara Höller Bar-Restaurant Wien & Co. and the author of the charming concept of colours Ursula Aichwalder. The architects managed to give a special value to a difficult location in the shape of an 18-metre-wide and 65-metre-long plot typical of this area of Vienna. They applied a typical scheme in the form of a taller front building and a backyard – a patio

with additional illumination for the interior as well as secured eye contact between the users of the back-rooms and the front space of the street. A maximum commercial area is arranged on the ground floor and the first floor, whereas office surfaces, enriched with gastronomical facilities accessible from internal galleries and terraces, were developed above and in the depth of the building. The gross area of this building is 8,400 m², whereas its cubature is 31,230 m³. An inseparable part of the urban style is the skin of the building in the shape of its glass façade and transparent internal walls which enable inner and outer space to intermingle. Lighting frames were introduced in an artistic manner, while the colours of the interior are very interesting. A firewall of reinforced concrete, designed by Barbara Höller with an artistic application of expressive light /rhythmically arranged illumination points/, deserves special attention. Through the innovative formation of a deep Viennese block placed in the traditional context, even the offices in the back wing are visually connected with the street. The individualized shape of this building is produced

* Olenderek Joanna, Assoc. Prof. D.Sc. Ph.D. Arch., Lodz University of Technology, Institute of Architecture and Urbanism.

Trade and office building at 36 Mariahilfer Str. in Vienna

by so-called zigzag plans and slanting walls which facilitate light penetration and the gallery-terrace service of the interior. Diverse colours and textures of the wall and floor linings also influence the unique expression of architectural detail. The presented principles of composing the object with reference to its body, programmatic and functional structure as well as elevation indicate its affiliation to the neo-modernist movement. In this case, neo-modernism uses simplicity as a contemporary means of expression. What is more, it can be included in a creative trend called new rigourism as it is perceived as an ultramodern object thanks to various illuminations or intensive wall glazing. The objective of this layout was to overcome the hermetic character of the street so that the users of the backside fragments of the plot would have a connection with the street. Besides the functional layout of the building, it was achieved by using a detail knowingly so that the object could be perceived favourably by a "streetwise" spectator throughout its length. The unconventional solution of its façade and easily accessible vertical transportation which attracts a spectator into the interior make it possible to compensate for possible losses resulting from giving up a part of the front elevation. Another delicate lighting detail appeared and facilitated the implementation of commercial premises beyond the ground floor – on higher storeys which are rather unpopular with visitors. After climbing onto higher floors, we get the grand value of a central terrace covered by the façade. The terrace produces positive impressions owing to a wall of architectural concrete together with the circular forms of illumination acting as details. This space – perfect for relaxation and social meetings in the so-called boutique café – is of high importance for the right economic functioning and profitability of this project. Here, the investor's expectations meet the possibility of implementing an artistic work with the use of an economical yet tasteful

detail characteristic of neo-modernist realizations. The urban composition of this spatial layout, related to the idea of the terrace with saving detail and a kind of a canyon formed by the firewalls, is the spirit of this design. A great creative value is a spatial corridor as a form of cutting a space, a developmental line which facilitates contact with the public space different from traditional backyards. Similarly to the front part, the extraordinarily economical detail only emphasizes the storey division. This tendency is always characterized by the exposure of the values of innovative glazing technologies or contemporarily understood curtain walls (very discreet in this case). The natural structure of concrete and glass – materials which feel clean and smart – works as a detail, too. This implementation makes an innovative approach to solutions in the classical environment of the centre of Vienna and shows how to create a new value in the global village of architecture keeping moderation through gentle detail: colour, texture or artistically designed illuminators. It shows how not to follow "hipster" architecture gullibly. The details are complemented with originally designed interiors which – owing to the transparency of the structure – operate through the forms of furniture, the colours of the walls or the lighting. On account of the completeness of the authorial implementation of every component, the designed object makes a homogenous value. Owing to its detail, the building received its unique shape and will probably remain a lasting value in the busy space of this commercial street at the heart of the Austrian capital city. It may continue the critical and influential opinions of one of the leading figures in 20th-century architecture – Adolf Loos who said that new times required new people. His reforms, presented nearly one hundred years ago, were based upon several straightforward principles:

1. Adolf Loos and the principle of economy – buildings should be implemented with minimum expenses, materials and spaces.

2. Ornament means a waste of workforce, health, material and capital.
3. Classical ornament plays the same role as grammar while learning to write.

4. Ornament at the service of women will live forever.

“It is generally thought that the first manifesto of radical modernism was Adolf Loos’ report *Ornament und Verbrechen* dating from 1908, delivered in 1910, popularized in the 1920s by Le Corbusier in his *L’Esprit Nouveau* published together with Ozefant. Actually, the main ideas of this manifesto were not Loos’ original concepts but a summary of Herman Muthesius’ book *Kunstgewerbe und Architektur* of 1907. It laid the ideological foundations for an organization assembling the architects and designers of applied and industrial art – *Deutscher Werkbund* – founded in the same year (...).

These tendencies led to the trend of revived modernism – neo-modernism whose first, stylistically pure versions were objects classified as *High Tech*. In one respect, however, neo-modernism abandons the modernistic axiology – since the very beginnings, it has been new decorationism producing special effects through the sculptural dismemberment of bodies, the estheticization of constructional and installation elements as well as a search for attractive effects in the application of technologically advanced lining materials” [1].

Thus, the trade and office building at 36 Mariahilfer Str. makes a model neo-modernist object being a key example of the contemporary creative continuation of Adolf Loos’ doctrine. Its original idea expressed in the slogan “Ornament and crime” was transformed into the “Ornament and education” in an essay of 1924.

ENDNOTES

[1] J. Tarnowski, *Transformacje estetyczne architektury i urbanistyki w XX wieku*, Gdansk 2002, p. 6, 16.

BIBLIOGRAPHY

Architektur Aktuell, No. 376/377, Wien 2011.
Kurrent F. *Texte zur Architektur*, Salzburg-München 2006.

Tutnikoyis P. *Adolf Loos*, New York 1994.
The homelessness of art, [in:] *Art Inquiry* V. XIII, Lodz 2011.